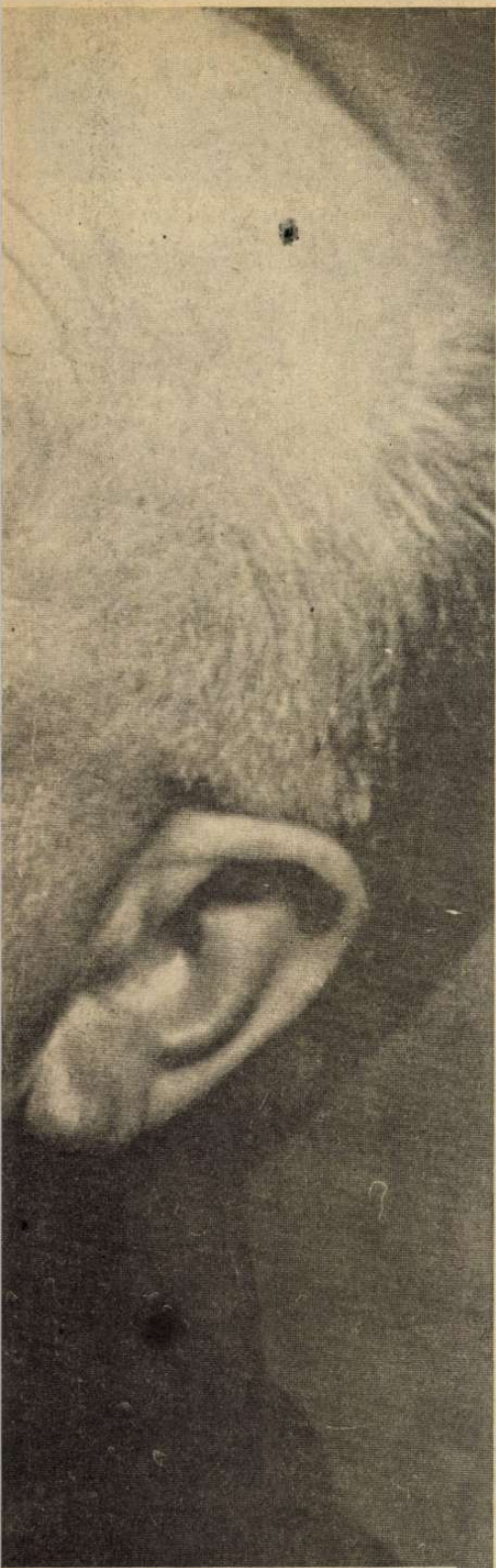

HORROR + HUMOR = HITCHCOCK

Gyilkosság meghívóval

JÓVIÁLIS ÖREGÚR (KITŰNŐ) MORBID ÖTLETEKKE

H

árom ember ül a szobában. Gyanútlanul beszélgetnek az asztalnál. Nem sejteneik semmit, mint ahogy a közönség sem. Aztán hirtelen bomba robban, és valósággal szétrepíti a szobát. Ez a meglepetés.

Alfred Hitchcock azonban nem szereti ezt a megoldást, ő inkább a feszültség híve. Három ember ül a szobában. Gyanútlanul beszélgetnek az asztalnál. Nem sejteneik semmit, a közönség viszont tudja, hogy nemsokára bomba robban, és valósággal szétrepíti a szobát.

Hitchcock az vallja, hogy éppen ez különbözteti meg filmjeit a hagyományos tucatkrimitől.

„Sohasem csinállok krimi. Én horrorfilmeket csinállok — nyilatkozta. — És ez nagyon nagy különbség. A krimiben a meglepetés fél percig tart: én állandóan feszültségben tartom a közönségemet. Nálam a néző részt vesz a cselekményben: aggódik a hőskért, akik nem tudják, mi fenyegeti őket, reménykedhet, hogy minden jól végződik. Ez a feszültség a horrorfilm.”

A papa sokkja

Az ember azt hinné, hogy a férfi, aki több mint félszáz filmjében borzolta már fel a közönség idegeit, aki mindig újabb és újabb megoldásokat talált az izgalom fokozására, maga is valami rendkívüli látvány. Pedig Alfred Hitchcock inkább jovialis öregúrra hasonlít, semmint valamiféle mérnöki borzalomtervezőre. Hatalmas pocak, ápolt külső, a köztudatban a megállapodottságot jelentő kopasz fej, nyugodt és zavartalan emésztésre valló dupla toka — legfeljebb a kissé előre biggyedt alsó ajak sejteti, hogy a hatalmas csecsemőarc gazdája a szokottnál kissé fanyarabban, olykor morbidul szemléli a világot.

Ő maga is szívesen meséli — életrajzírói is szívesen idézik — azt a gyermekkori történetet, amely mint vélik, magyarázza Hitchcock furcsa látásmódját. A kis Alfred — aki 1899-ben született, egy londoni baromfi-kereskedő gyermekeként — úgy öt-éves lehetett, amikor apja egy zárt borítékkal a kerületi rendőrsre küldte az egyébként minta-magaviseletű fiúcskát. Az ügyeletes őrmesternek — apja intelméhez híven — átnyújtotta a borítékot. A rend jámbor óre elolvasta az atyai sorokat, majd a kérésnek megfelelően bezárta az egyik zárkába a mit sem sejtő legénykét. Ott tartotta egy ideig, majd „látod, ezt csinálják a rossz fiúkkal” intelmek kíséretében szabadon bocsátotta. Könnyen elképzelhető, hogy ez a valóban morbid élmény tartós hatást gyakorolt a ma már klasszikusnak számító filmrendező látásmódjára.

Az viszont már kérdéses, hogy ez a nevelési eljárás is hozzájárult-e ahhoz, hogy a kis Alfred a későbbiekben példás magatartású diák lett. A jezsuita kollégium szigorú, a testi fenytéstől sem visszariadó rendje viszont kétségkívül ismét csak nyomokat hagyott benne. Iskolái elvégzése után aztán egy nagy híradástechnikai cégnél helyezkedett el, s közben rajzolni tanult. Rajz-

szenvédelye mellett (ma is először rajzban tervezi meg filmjeinek minden egyes beállítását) még egy rajongott hobbija van: és ez a film.

A fiatalember azonban nem elégszik meg csak a sztárok bámulásával, hanem úgy dönt, maga is megpróbál bejutni a filmvilágba. Az utcáról kopogtat be egy amerikai filmvállalat londoni fiókirodájába, hóna alatt rajzokkal. Szerződtek is — feliratrajzolónak. (Még a némafilmek korában vagyunk, és a szépen rajzolt feliratoknak olykor nagyon nagy szerepük van egy-egy film sikerében.) Hitchcock, aki így huszonegy évesen került a filmszakmába, hamarosan más munkákat is kap: segédrendező, forgatókönyvírást, díszlettervezést, majd amikor a rendező, *Graham Cutts* — akinek több éven át dolgozott — váratlanul kijelenti, hogy többé nem hajlandó együtt dolgozni ezzel a fiatalemberrel, megnyílik előtte az igazi út.

A filmcég tulajdonosa, *Michael Balcon* producer ugyanis nem válik meg tőle, hanem önálló rendezéssel bízza meg. Az ajánlat magát Hitchcockot is meglepi, de természetesen vállalja. Első filmje, *A gyönyörök kertje* hatalmas sikert arat. Ráadásul munkálatai közben ismeri meg *Alma Reville* asszisztensnőt, aki később a felesége lesz.

Ezzel pedig voltaképpen kész is az életrajz. A továbbiak a még Londonban, majd a Hollywoodban készült filmek felsorolásából és méltatásából is kirajzolódnak. Még Londonban (*Az albérlő*, *A ring*, *A farmer felesége*, *Zsarolás*, *Titkos ügynök*, *Londoni randevű*, *A jamaicai vendéglő*) kialakul Hitchcock egyik jellemző alaklépote: a hős voltaképpen ártatlan ember, akit vétkesnek hisznek. És kialakul a szokványos krimikkel szemben álló feszültségteremtés rendezői fegyvertára is: nem egy tettes utáni nyomozással kívánja kíváncsiságunkat felkelteni, hanem a szorongás-feloldódás váltakozásával akar nézőire másfél órás emocionális hatást gyakorolni.

Mi van a zuhany lefolyójában?

Már kiforrott egyéniség Hitchcock, amikor *David Selznik* producer Hollywoodba hívja, hogy készítsen számára filmet a *Titanic*-katasztrófáról. Hitchcock felémás érzésekkel utazott a film fővárosába: a sztárok világtól irtózott, de a stúdiók nyújtotta szinte korlátlan lehetőségek vonzották. A trükkök, az újszerű technikai megoldások, a lehetlennel tartott beállítások kivitelezése a hollywoodi felszereltséggel könnyebb volt, márpedig ezek igen fontos szerepet játszanak az ő filmjeiben. Tehát utazott. Igaz, a *Titanic*-film nem készült el, helyette Selznik már egy regény, a *Rebecca* megfilmesítésére adott megbízást. Az így elkészült film (nálunk a *Manderley ház* asszonya címmel játszották) világsiker lett, s az ezt követő filmek is (*A gyanú árnyékában*, *Mentőcsónak*, *Psycho*, *Családi összeesküvés*, *Madarak stb.*) kaposák voltak, megtöltve a mozikat és Hitchcock zsebet.

Úgy hírlík, Hitch — Alfred Hitchcockot ismerősei csak ezen a néven emlegetik — 53 alkotása több mint 200 millió dollárt hozott a rendezőnek. Producervállalatának igazgatója évi 250 000 dollárt keres: akkor mekkora lehet maga a haszon az eddig mintegy 350 tévéshow-t szállító és az Alfred Hitchcock's Mystery Magazint is előállító vállalkozásból? Hitch erről a kérdéstről nemigen beszél. Ő inkább azt emlegeti nagy büszkén, hogy sohasem készített úgynevezett drága filmet; nem költött milliókat statisztériára és a színekre (sőt, a *Psychót* direkt fekete-fehérben forgatta, mert így a zuhanyozó lefolyójában csordogáló lét a közönség vérnek vélheti). Ő inkább alaposan, beállításról beállításra megtervezte minden filmjének kockáit, és olykor évekig gondolkodott azon, hogy miként oldhatja meg egy-egy érzés sokkoló képi megjelenítését. (Például tizenöt évi kísérletezés után találta meg azt a módot, ahogyan filmen megjelenítheti a tériszony érzést: *A holtak birodalmából* című filmjében végül is úgy oldotta ezt meg, hogy miközben az optika előre közelített, a kamera a fahrkocsival hátrautazott.)

Politikus matróruhában

És nemegyszer éppen ezekben az apróságokban rejlik filmjeinek sikere. Abban, ahogyan sokkoló hatást gyakorol a nézőkre. (Talán nem is annyira filmjei tartalmának, mint inkább azok alapos művészi kimunkáltságának köszönhető, hogy az „új hullám” egyébként minden múltbeli alkotást és módszert avittként elvető rendezői egyedül őt magasztalták mennybe az „öreg” rendezők közül.) És nemegyszer magánéletében is mindent megtett egy-egy sokkhatás kedvéért. Például csupa-csupa zöld színű ételt szolgáltatott föl vendégeinek egy partin. Avagy: hóna alatt fejének viasz másolatával jelent meg rajongói körében, miközben unott arcán unott mozdulattal nyomott el egy unott ásitást. Avagy: szivarja végén egy madárkával fényképeztette le magát, csupán a hatás kedvéért. Vagy talán a legjobb: estélyt rendezett, ahol — a meghívón foglaltak szerint — frakkban, illetve estélyiben kellett megjelenni. Csupán egy közismert politikus meghívóján volt más instrukció: gyermekbájt rendezünk felnőttek számára. Elképzelhető az a hatás, amelyet a nyakig elegáns vendégekre tett a komoly, szakállas, középkorú államférfi, amikor az estély közepén bekarikázott — háromkerékű biciklin, matróruhában.

A hatás — felért egy gyilkossággal. Hát ezért nem kell tucatnyi hulla a Hitchcock-filmekben a borzalmakhoz. És ezért nem kell komikus a humorhoz. És ezért szinte szinonímája egymásnak a három H a mozikedvelő közönség füleiben: horror+humor = Hitchcock.

Schreiber György